

Filipkowski, Tadeusz

Dominik Ochendal (5 VIII 1906 - 6 VIII 1984)

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 4, 473-475

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DOMINIK OCHENDAL
(5 VIII 1906—6 VIII 1984)

Ciężki stan zdrowia nie pozwolił Dominikowi Ochendalowi uczestniczyć w spotkaniu działaczy polonijnych, którzy zjechali do Warszawy 5 sierpnia 1984 r., aby wziąć udział w podniosłej uroczystości w pięćdziesiąt rocznicę symbolicznych zaślubin sztandarów Rodła z Wisłą. Porażony chorobą przebywał w klinice w Poznaniu. Zmarł 6 sierpnia 1984 r.

Był aktywnym działaczem ruchu polskiego w Niemczech w latach międzywojennych, organizatorem sportu i popularyzatorem kultury fizycznej, najpierw w Berlinie, a następnie na Warmii i w Bytomiu. Po 1945 r. powrócił do kraju i pracował kolejno we Wrocławiu, Szczecinie i Warszawie, w instytucjach zajmujących się organizacją sportu i upowszechnianiem kultury fizycznej.

Pochodził z Pomorza. Urodził się 4 sierpnia 1906 r. w Wielkim Mędromierzu, w powiecie tucholskim. Jego rodzice Anastazy i Anastazja Ochendalowie przenieśli się wkrótce do Berlina. Nie zerwali jednak z polskością, w domu posługiwali się mową ojczystą i w takim duchu wychowali swoje dzieci. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę, nie powrócili do kraju, pozostali w Berlinie, ale utrzymali kontakt z istniejącymi tam organizacjami polskimi.

Dominik Ochendal kształcił się w zakładach niemieckich: szkole powszechnej i gimnazjum w Berlinie. Wyniesioną z domu znajomość mowy ojczystej pogłębił na kursach nauczania języka polskiego. Od wczesnej młodości interesował się sportem i czynnie zaczął go uprawiać. Już jako szesnastoletni chłopiec zapisał się do Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Berlinie i wkrótce zorganizował przy nim oddział młodzieżowy, obejmując jego kierownictwo. Po ukończeniu gimnazjum zajął się organizacją działalności sportowej wśród Polaków w Berlinie, a z czasem także w całym państwie niemieckim. Od 1927 r. był naczelnikiem Związku Towarzystw Gimnastycznych i Sportowych „Sokół” w Niemczech. Organizacja ta, zachowując swoją samodzielność, utrzymywała bliskie kontakty ze Związkiem Polaków w Niemczech. Współpraca układała się dobrze, skoro w 1930 r. Związek powierzył Dominikowi Ochendalowi koordynację wychowania fizycznego (szkoły) i działalności sportowej (towarzystwa). Był on już wówczas członkiem Związku i współpracownikiem „Młodego Polaka w Niemczech”, na łamach którego popularyzował zagadnienia kultury fizycznej i sportu. Jego zapał do pracy i umiejętności organizacyjne mogły zaowocować z czasem jeszcze lepszymi rezultatami, toteż kierownictwo ZPwN zaproponowało mu studia w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego w Warszawie. Podjął je w 1931 r. jako stypendysta Towarzystwa Pomocy Dzieciom i Młodzieży Polskiej w Niemczech. Studiując nie zaniedbał działalności społecznej. Rozwijał ją jako członek Związku Akademików Polaków w Niemczech. Po trzyletnich studiach i rocznej praktyce pedagogicznej w Gimnazjum im. Stefana Batorego w Warszawie złożył egzamin państwowy i uzyskał w czerwcu 1935 r. pełne kwalifikacje zawodowe do nauczania wychowania fizycznego w szkołach średnich.

Po ukończeniu studiów przyjechał do Berlina i natychmiast zajął się koordynacją przygotowań do pokazów gimnastycznych i zawodów sportowych, jakie miała zaprezentować młodzież 5 sierpnia 1934 r. w Warszawie podczas II Zjazdu Polaków z Zagranicy. Wtedy. to odbyły się też symboliczne zaślubiny sztandarów Rodła z Wisłą.

W sierpniu 1935 r. Dominik Ochendał zamieszkał w Olsztynie i podjął tu pracę w IV Dzielnicy Związku Polaków w Niemczech. Zajął się organizacją działalności sportowej wśród członków Towarzystw Młodzieży i sprawami wychowania fizycznego w szkołach. Rychło zaprzyjaźnił się z Janem Lubomirskim, instruktorem muzyki i śpiewu przy IV Dzielnicy, rodowitym Warmiakiem, znającym doskonale miejscowe stosunki i, rzecz ważna, posiadaczem motocykla. Pojazdem tym obydwoj docierali do najodleglejszych nawet szkół, świetlic i Towarzystw Młodzieży. Pierwszy dyrygował chórami ludowymi, drugi zaś zachęcał do uprawiania sportu, organizował drużyny gry w siatkówkę, pomagał urządzać boiska szkolne, produkować sposobem gospodarczym prosty sprzęt np. sanki, narty, kajaki. Jego bezpośredniość w kontaktach z młodzieżą i nauczycielami oraz stała i życzliwa pomoc w pokonywaniu różnych przeszkód zjednała mu sympatię wielu osób, wcześniej obojętnych wobec sportu. Z jego inicjatywy zaczęto organizować w szkołach święto sportu, połączone zazwyczaj z Dniem Dziecka, w programie którego znajdowały się pokazy gimnastyczne, zawody lekkoatletyczne i rozgrywki w siatkówkę uczniów z kilku sąsiadujących ze sobą polskich placówek oświatowych.

Dominik Ochendał był członkiem Towarzystwa Nauczycieli Polskich i brał udział w rejonowych konferencjach metodycznych. Poruszał na nich zagadnienia wychowania fizycznego, mówił o walorach dydaktycznych i wychowawczych wycieczek szkolnych, których był zazwyczaj współorganizatorem. Należał do Klubu Polskiego w Olsztynie i brał udział w różnych jego poczynaniach.

Śpiewał w Chórze Mieszanym im. Feliksa Nowowiejskiego, a po utworzeniu Chóru Męskiego „Warmia” również i w tym zespole.

Zachowała się pisana opinia Pawła Jaśka, kierownika Polsko-Katolickiego Towarzystwa Szkolnego na Warmię, gdzie z uznaniem wyraża się on o fachowości i systematyczności pracy Dominika Ochendała (14 sierpnia 1936). Potwierdzają to również w relacjach i wspomnieniach nauczyciele i działacze polscy na Warmii.

Zdobyte na Warmii doświadczenia miał Dominik wykorzystać w polskim gimnazjum w Kwidzynie, gdzie zamierzał go skierować ZPTSz jako nauczyciela wychowania fizycznego. Jednakże prezes rejencji kwidzyńskiej nie wyraził zgody na jego zatrudnienie, mimo iż Dominik Ochendał utrzymał obywatelstwo niemieckie. Przeniesiono go wówczas do analogicznej placówki na Śląsku. Tym razem władze rejencji opolskiej nie stawiały przeszkód i udzieliły mu od 7 stycznia 1938 r. prawa nauczania w gimnazjum polskim w Bytomiu. Pracował tam do 24 sierpnia 1939 r. Ucząc i wychowując młodzież prowadził nadal działalność społeczną. Podczas letnich wakacji w 1938 r. przygotowywał reprezentację młodzieży polskiej z Niemiec do II Igrzysk Sportowych Polonii Zagranicznych w Warszawie.

W ostatnich dniach sierpnia 1939 r., po zwolnieniu młodzieży szkolnej, pozostał w Bytomiu i tam wkrótce po wybuchu wojny aresztowało go gestapo. Osadzono go wraz z wieloma działaczami ZPwN w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen-Oranienburg. Przesiedział w nim rok, potem w (1940

roku) został zwolniony i oddany pod nadzór policyjny. Zamieszkał wówczas u rodziców w Berlinie, pracując jako przymusowy robotnik. Tam poznał Stefanię Horstównę ze znanej na pograniczu rodziny polskiej i ożenił się z nią. W 1944 r. Stefania i Dominik Ochendalowie zostali aresztowani pod zarzutem zdrady stanu i osadzeni na pół roku w więzieniu berlińskim. Prawdziwą przyczyną ich uwięzienia była pomoc, jakiej udzielali Polakom w Berlinie.

Po kapitulacji Niemiec w 1945 r. Dominik Ochendal wyjechał do rodziny żony w Zakrzewie, w powiecie złotowskim. Jesienią 1945 r. dotarli do Warszawy i zatrudnił się w Głównym Urzędzie Wychowania Fizycznego i Przy sposobienia Wojskowego. Wkrótce skierowano go do Wrocławia, gdzie zajął się organizacją życia sportowego. Pracował tam w latach 1946—1948 w Urzędzie Wojewódzkim i Studium Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Potem przeniósł się do Szczecina i przez następne dwa lata (1949—1950) organizował sport i kulturę fizyczną na Pomorzu Zachodnim. W 1951 r. powrócił do Warszawy i podjął pracę w Głównym Komitecie Kultury Fizycznej, a następnie (1952) w Studium Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Warszawskiego. Nadal dokształcał się, ukończył studia II stopnia uzyskując w 1953 r. magisterium w zakresie wychowania fizycznego. Został zastępcą kierownika tegoż studium i pracował tam do 1973 r., tj. do czasu przejścia na emeryturę. Prowadził szeroką działalność społeczną jako członek Rady Wychowania Fizycznego i Sportu Szkół Wyższych przy Zarządzie Głównym Związku Nauczycielstwa Polskiego, członek Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki, Polskiego Związku Lekkiej Atletyki i Polskiego Komitetu Olimpijskiego. Z ramienia tych organizacji zasiadał w wielu komisjach społecznych i miał uprawnienia sędziego międzynarodowego w zakresie lekkiej atletyki. Aktywnie współpracował z Towarzystwem Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”, organizował obozy i rozrywki sportowe dla studentów polskiego pochodzenia spędzających wakacje w kraju. Odwiedzał główne skupiska polonijne w Europie i Ameryce, popularyzując sprawy polskiego sportu i kultury fizycznej.

Za swoją działalność społeczną i zawodową był uhonorowany wieloma wysokimi odznaczeniami, m. in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Wśród rozlicznych obowiązków znajdował, chociaż już coraz rzadziej, czas na odwiedzanie Olsztyna, gdzie spotykał się z przyjaciółmi i kolegami z lat międzywojennych.

Został pochowany w Warszawie.

Tadeusz Filipkowski